

Reisinger Magdolna: Ciszterci II.

Többeket meglephet, amikor alább a művész közismert *szentgotthárdi szobra*¹ helyett „*egy másikról*” olvasnak. Ez „*Ciszterci II.*”, ahogy a szobrászasszony nevezte 2022. november 21-i levelében. Akkoriban, amikor ezt a *grandiózus alkotást* felállították azon a dombon, amely Nagyfalva (ma Mogersdorf) felől az 1664. évi szentgotthárdi csata helyszínére néz.

Az alkotótól kapott fotókon a műhelybéli *nyers állapottól* a helyére kerülésig követhetem a szobor útját. Bár tudom, hogy *egy műalkotás „akkor kész”*, amikor alkotója a bibliai teremtéstörténet „*Ez így jó*” fölszentelő mondatával útjára bocsátja, gondolataimat részben mégis e *félkész* alakra alapozom. Számomra ez a szobor – a belőle fogható üzenetet tekintve – már ebben az állapotában kész volt. Kezdjük mindjárt *a fejjel*, amelyen majd végezzük is:

Ha azt mondanám: ez *Krisztus-fej*, sokan elfogadnák. Van benne valami a magyarországi Golgoták keresztvonszoló Jézusának vonásaiból, arcának földöntúli, *szenvedő szépségéből*, szemének *elborzadó jövődőlátásából*.

A szerzetesi kámzsa vaskos, letéphetetlen keretbe zárja ezt az arcot. Az alóla elősejlő haj, a szemöldökívek, a pillavonalak csipkézete, a bajusz és a szakáll tüskéllő bozontjai olyan hatást tesznek, mintha ez a fej még külön, egészében is *Krisztus töviskoronájával volna keretézve*.

¹ A „Magtártemplom” tövében szinte még mindig „*megettűrt*”-ként kuporgó, különös alakról van szó.

Az *iszonyodó szemek* nem is egyetlen pontra szegeződnek. Inkább egy tájra, a Teremtés egy távolibb szeletére, valahol odalent. A városra? A Rába mentére? Vagy még messzebb? Az időre? Ami volt benne, s ránk még elkövetkezik? Orrcimpáit *rettenet* tágítja szélesre, mint a pusztulásba hajszott ménét a vérszag, a fröccsenő tűzlávák füstjeinek halálbúze...

A fej *balra billen*, akárcsak ájtatos képeinken a **szenteké**. „**Szent**” szavunk tartalmazza is *ezt a jelentést*, amely *e* – nyelvünkben különösen gazdag – *gyökcsaládból képződött fogalmaink, szavaink* sajátja, hiszen a **szende** lehajtja fejét, lesüti szemét; a „**szentelen**” azonban – ahogy gyerekkoromban mifelénk a Kiskunságban mondták – szemlesütés nélkül arcátlankodik. A *leszentülő/leszendülő* nap is aláereszkedik, leszáll. Aki *elszundít*, vagy éppen *szunnyad*, annak lenyaklik a feje; aki **szándékot** fontolgat, az a gond(olat)ok súlya alatt lehorgasztja fejét; aki **szánakozik**, az testnyelvvel, *odahajlással* kíséri együttérzését...

A Krisztus-arcú ciszterszobor *fejtartásának irányára* külön érdemes figyelni. A mi kultúránkban a **szentek**, a **szenvedők**, a **szendék**, a **szánakozók** mindig **szelídek**. Ez a magyar *hangjelentéstan* törvényei szerint *egyetlen szerves gyökcsalád*. Ha ehhez még *eurázsiai elágazásokat* is hozzáveszünk a **szolíd**, **Sool**, **Seele**, **zen**² szavakkal, még lenyűgözőbb *teremtéstípusok* sejlik föl előttünk. Ez túlmutat „tudományos tudásunkon” és dogmáinkon, amelyek ma szemhatárunkat korlátozzák a kultúra-, a nyelvészeti vagy biológiai-lélektani embertudományok (egészből kiszakított) „szak”területein³.

Hiszen a **szolíd**, **Sool**, **Seele**, **zen** szavak mindegyike „*lélek*” jelentésű a germán nyelvekben és a japánban⁴, aminek a *testi helyét* mi a *szívben tudjuk*. Aki „*szelíd szívű*”, abban *jó lélek lakozik*. Aki *megszán* valakit, annak „*megesik a szíve*” a másikon, s ha végképp hiábavaló a szeretetünk, akkor „*megszakad a szívünk*” érte.

A *szívirány* tehát nem véletlen a mi műveltségünkben. A *igaz úton járó, becsületes, szelíd* ember testtartása minálunk ezért vagy „*szálegyenes*”, vagy – különösen a nőknél – *finoman balra hajló*. Arrafelé, ahol „a szívük alatt” gyermekeiket hordozták. Arra, amelyik karjukra, *a szívük fölé* a magyar anyák kisdedeiket ültetik. Mint a *magyar típusú Madonnák* a Kisjézust. Nem is volt véletlen nálunk a felnőtt férfigyerektől a „*lelkem-édesanyám*” megszólítás.

Kultúránk a szálegyenes tartást elsősorban a *férfitől* követeli meg, mint az *egyenesség*, a *becsületesség* jelét. Meg a *katonától*, akinek *rendíthetetlennek* kell lennie. Akinek nem eshet meg a szíve az ellenségén, aki a hazájára – a népe felelősségébe adott teremtés-szeletre –, a reá bízott szeretetközösségekre, a családra tör.

Ugyanezt a tartást tanítják a *diplomatak*nak, akik országuk minden másoké feletti igazát kötelesek képviselni, s ezt a testtartásukkal ki is kell fejezzék. Ugyanezt a *rendíthetetlen tévedhetetlenséget* akarja sugározni a társadalom felé a *pártpolitikusok* egyenes, bár inkább

² Lásd: Hermányos Mária: *Gyök-erek. Hangképversek*. 2018:146.

³ Ezért mondtam a XIV. Nemzetközi Renovabis Kongresszuson Freisingban, hogy „A kultúra és annak nyelve az egyes Teremtés-szeletekhez adott használati utasítás, ami ugyanolyan szent, mint maga a táj, mint a Teremtés része.” Lásd a kongresszusi kötetben: *In Verantwortung für die Schöpfung*. 14. Internationaler Kongress Renovabis. 2010:127.

⁴ Lásd: Györi-Nagy Sándor: Fa ága rügyével. Életjelek és mai örökítési formák a magyar kultúrában. MÖF-EKI, Kiskunmajsa, 2008:19.

merevnyakú tartása. Ezt követik ösztönösen mindazok, akik meg vannak győződve *a maguk mindenkori, kizárólagos igazáról*, s ezért meggyőzhetetlenek, *nyakasak* is.

A Ciszterci II. tartásában a művész ezt a két tartást egyesíti: *a fejtartásban* a szelídszívűek balos szívirányát, *a testtartásban* a *férfias rendíthetlenség szálegyenességét*. Utóbbi kapcsán ismét a krisztusi életpéldát idézem: azt az *egyenességet*, amellyel Jézus a *hamis jog pilátusi ítélőszéke* előtt, a *jog részrehajlását kikényszerítő különérdek* könyörtelen zsvajában megállt. Lássuk ezt *a testtartást*, immár az *elkészült szobron*:

Reisinger Magdolna *mélységesen természet-környezeti* sugalmú művészetének nyelvezete szerint ebben a műben is benne van *a zsidai erdők „szálfáinak” derékegyenessége*, tündérei *fatönkszerűen kiszélesedő*, az otthont adó, *éltető földbe belegyökerezett* alkata. Ha szemből nézzük, ezt az *ég felé törő sudárságot* a kámzsa után a **karok köre** teszi minden feltétel nélküli, *földi öleléssé*, noha az magának az ölelőnek **kárt** is okozhat⁵:

Megütközhetünk a művész alkalmazta *fehér/fekete felületszínezésen*, s akár „kifejezőbbnek” is tarthatnánk a „nyers változat” *anyagszínét*. Egyrészt azonban a *fakó anyagszín „földibbé”* tenné a szobrot, másrészt a két szín „*realista kötelesség*”, hisz ez a két szín volt a „*tarka barátok*” hagyományos viseletszíne. Bár ebben is *egyszerre túl- és evilági* a ciszterci viselet-jelkép, és annak hűséges követése a művész részéről. A fekete az *anyagba oltott végesség*, a *fehér az anyagon túli, időtlen végtelenség*, a *tisztaság*, az *üdv* jelképe.

⁵ Szent Pál: Biblia, Vizsoly, 1590: Corinthus városba írott I. level. XIII. rész.

Ugyanakkor – tán éppen emiatt – *ezek a színek dominálnak* a művész egyéb alkotásain is. Ám hogy a *fakót* se találtam szentségtörésnek, azt az arc finomfelületeinek kifejezőbb volta mellett az is megokolja, hogy ez a három szín – a **fekete**, a **fakó** és a **fehér** – nem csupán a *színgenetikai folyamatára egy-egy* (nyelvileg is jelölten) *összetartozó állomása*⁶, hanem az is, hogy kultúránk színjelképtanában a földit és a földöntúlit egységbe fogó *folyamatégeszt* alkot. A művész azonban a két „végszínnel” is virtuóz jelentésskálát „**zenél**” végig:

A szobor elülső része csupa *ölelő vonal*. A hátoldal „szálfaegyenes”-étől eltérően itt *minden körbe fog, átölel valamit*. A *fehér csuha* legalsó redői fölfelé gyűrődő félkörbe fogják a *fekete skapulárét*, amelyen ugyanolyan ívű redők futnak a közepén keresztvező, (hang)súlyos, fehér szerkezeti elemig: az összekulcsolt kezekkel egy ívbe rótt karok ívéig. A kezek egybefont ujjai éppen csak kilátszanak a súlyos redőket vető csuhaujjakból, amelyek az imára kulcsolódó ujjak alatt szintén összezárnak.

Ezzel vizuálisan *innen az arcig egy teljes fehér kör* képződik, ami, ha öntudatlan *művészi intuíció*, akkor is zseniális. *Krisztus van ebbe a fehérrel keretezett, fekete körbe zárva*, aki 33 éves fiatalemberként lett áldozati bárány, akárcsak a nyomdokaiba lépő, velekorú, fiatal ciszterci. Rendjét a szabadkőműves „*felvilágosult Habsburg*” s a szintén „*világegyesítő*” *proletárhatalom* akarta „*végképp eltörölni*”. A fiatal szerzetes az *ifjúemberré lett Istenfiú* keresztjelével a mellén, az ő meghagyása szerint imádkozik: az *Atyához*.

⁶ Lásd mint 3. lábjegyzet, 70. old.

Honnan is tudjuk? Nézzük csak meg még egyszer a félkész szoborfej ajkait! Éppen ezt a szót artikulálja: „**A**tyánk!” Ez az *ajaktartás* egyetlen más európai nyelv egyetlen más hangjának se felel meg, csak a magyar „**A**” *laza ajakréses állásának*.

Ki volt „eredetileg”? *Francia*, akit III. Béla királyunk akarata hozott hazánkba 1183/84-ben⁷ *a francia királyi feleséggel*? Vagy *heiligenkreuzi szerzetes*, akit a Habsburg gyarmatosítás küldött a 18. században megszerzett Szentgotthárdra... Vagy a 19. században *zirci filiává lett apátság magyar novíciusa*? Mindegy. *Magyarul imádkozik* a magyar teremtés-szelet **szabadságáért**, hogy se moszlim, se más rabság ne gátolhassa többé annak teljesítésében, amit egyedül **szabad**. Amit számára az *isten küldetés* a Teremtéssel **megszabott**...

Dr. Győri-Nagy Sándor
kultúrokológus
Szent István Egyetem/Gödöllő
Kultúrokológiai és Környezeti Kommunikációs Tanszék
ny. tanszékvezető egyetemi docens

Kiskunmajsán, 2022. adventjében

⁷ Kalász Elek: A szentgotthárdi apátság birtokviszonyai és a ciszterci gazdálkodás a középkorban. Budapest, 1932:10–11.